

K R O N İ K

SON İKİ YILDA ÜÇÜNCÜ DÜNYA

Doç. Dr. Türkkaya ATAÖV

A. YENİ BAĞIMSIZLAR BLOKU :

Son iki yılda uluslararası alanda bütün dikkatleri toplayan, bağımsızlığını yeni kazanmış, yeni kurulan devletlerin üç ana gruba ayrıldıkları söylenebilir. *Birinci grupta* ya ulusal burjuva tek başına ya da yarı-feodal ve bazan da kapitalist toprak ağalarıyla ittifak halinde önder durumundadır. Bazı Orta Doğu, Güney ve Güney-Doğu Asya ülkeleriyle Magrip devletlerinde modern toplumun sınıflarına benzeyen sınıflar yanında, köylerde yarı-feodal yapı süregelmektedir. Kapitalizm öncesi bir dönemde ya da kapitalizme geçiş süreci içinde olan toplumlarda köylerde yaşayanlar sayıca daha kabarık olduğundan, bugün için ekonomik ve siyasal hayatta daha ağır basmaktaysalar da, kapitalist şehirler ön plâna geçmektedir. Bu gibi ülkelerde ulusal burjuvazi emperyalizme karşı bir tavır takınıyorsa da, kapitalist olmayan bir yoldan kalkınmaya yönelme politikasına, son tahlilde, en çok karşı koyan sınıf da budur. Birçok Afrika devletinin dahil edilebileceği *ikinci grup* ülkelerde sınıfsal yapı iyi teşekkül etmemiş olup, bu ülkeler hangi gelişme yolunu benimseyecekleri konusunda henüz kararsızdırlar. Sosyalizm yönünde kapitalist olmayan bir gelişme yolunu izleyen *üçüncü grup* gelişmemiş ülkeler de vardır. Bunlar önemli toplumsal ve ekonomik iç değişiklikler yaptıktan başka, aynı zamanda devamlı bir anti-emperyalist mücadele içinde de yer almaktadırlar. Birleşik Arap Cumhuriyeti, Birmanya, Cezayir, Gine, Kongo (Brazzaville), Mali, Suriye ve Tanzanya bu gruptan sayılabilir. Birleşik Arap Cumhuriyetinin Ulusal Harekât Programı, Birmanya Sosyalist Program Partisinin ana belgeleri, Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi programı ve Mali R.D.A. Partisi Programı ve Tanzanya Aruşa Bildirisi bunun belgeleridir. Yalnız, bu devletlerin kendi koşullarına özgü ve kendi anlayışlarına göre sosyalist ola-

rak nitelidükleri rejimlerin gerçekten bu nitelikte olup olmadıkları tartışılabilir.

Diğer yandan, kapitalist olmayan yoldan gelişme yönetimini benimsemiş olan ülkeler de dahil olmak üzere, bağımsızlığına kavuşmuş Asya ve Afrika ülkelerinin çoğu dünya kapitalist ekonomisiyle bağlarını devam ettirmektedirler. Az gelişmiş ya da gelişmemiş ülkelerin ortak sorunu, tek yönlü ve çarpık gelişmiş olan ekonomilerinin tek tip ürüne dayanmasıdır. Türkiye'de de durum böyle olmakla birlikte, arada çok önemli bir derece farkı vardır. Bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş olan devletler çok ürünli ekonomiye ve endüstrileşmeye geçmekte güçlük çekmektedirler. Resmen bağımsızlığına kavuşmuş olan, fakat ekonomik bağımsızlığını henüz gerçekleştirmemiş uluslar için kurtuluş mücadeleleri sona ermiş değildir. Bu ülkelerde devrimci hareket resmî kadroların dışında oluşmaktadır. Dünya kapitalizmi ise, nitelikleri gereğince, daima gelişmemiş ülkelerin bağımlı durumunu devam ettirecek bir ekonomik esası yaşatma peşindedir. Kapitalist yolu deneyen gelişmemiş ülkeler emperyalizme karşı ve ekonomik bağımsızlıktan yana mücadele etmek gereğini anlamadıkça bütün kaynakları yabancıların eline geçmeğe devam edecektir. Ekonomik bağımsızlık mücadelesi ise, kuşkusuz, zaman alan bir eylemdir. Toplumcu kararların halk yararına uygulanması, emekçi yığınların bilinçlenmesi ve yeni devletin bütün faaliyetinin yurtsever bir ekseninde toplanması gereklidir. Yeni bağımsızlığını kazanmış olan ülkelerin çoğunda ulusal burjuvazi devlet yönetimini kendi sınıf çıkarlarına uygun olarak düzenlemeğe çalışmakta, ekonomik bağımsızlığı da burjuva düzenini değiştirmeden ve kapitalist gelişme yolunda gerçekleştirilmeyi denemektedir. Bu sınıfın ekonomik bağımsızlık yolunda bir süre mücadele ettiğini gösteren örnekler varsa da, bütün dünyada, değil son iki yıllık, hattâ son 15-20 yıllık deney ulusal burjuvazinin genellikle yabancı sermaye ile bir anlaşma yapma eğilimine boyun eğdiğini göstermektedir. Güney Asya'da bazı büyük devletlerin geçmiş olduğu yollar bunun örnekleridir. Bütün yatırımlarda yabancı kaynakların oranı yıl geçtikçe artmaktadır. Güney Asya ülkelerinde bu oran % 20, Afrika'da da % 35-40 civarındadır. Bu oran Hindistan'da % 30-35'e varmıştır. Eski sömürgeci rejimlere karşı yapılmış olan mücadelede ulusal burjuva inkâr edilmez bir rol oynamış olmasına rağmen, Ulusal kurtuluş mücadelelerinin bugünkü safhasında burjuva sınıfının bu rolü hiç değilse aynı biçimde ve aynı güçte oynayamadığı açığa kavuşmaktadır.

Özellikle Afrika'da sömürgeciler kendilerini bu kıt'anın yeni koşullarına uydurma ve bugünün gerçekleri içinde yeni sömürme olanakları arama peşindedirler. Afrika devletlerinin önemli iç sorunlarından biri kabilecilik ve kabileler-arası mücadeledir. Yeni Afrika topluluklarının kabileler şeklinde bölünmüş olması sömürgecilik devrinin bir mirasıdır. Afrika sömürgeleştirildiği sırada, sınırlar kabile, ekonomi ya da iklim özellikleri dikkate alınarak değil, sömürgeci devletlerin çıkarları düşünülerek bölünmüştü. Bu yüzden, bütün Afrika sınırları sun'î olarak çizilmiştir. Örneğin, Kongo'da Güney Katanga sınırı, Güney Batı Afrika'da Caprivi uzantısı ve Senegal'in tam ortasında yer alan Gambia devleti, sun'î olarak çizilmişlerdir. Yukarı Volta 1904'e kadar Fransa'ya bağlı tek bir birimken bir kaç bölüme ayrılmış ve bu birimler komşuları Fildişi Sahili, Nijer ve Fransız Sudanının topraklarına eklenmişti. 1919'da tekrar birleştirildi; 1932'de yeni baştan üçe bölündü. 1947'de «Yukarı Volta» kolonisi olarak gene bütünlendi. Fas'ın Mauritania üzerinde iddiaları vardır. Gana ve Togoland sınırı Eve Kabillesini tam ortadan ikiye bölmektedir. Nijerya ise Hausa, İbo ve Yoruba Kabilelerinden bileşiktir. Neo-kolonyalistler bu ayrımı kendi amaçları uğruna sömürmede büyük maharet göstermektedirler.

Bunun en iyi örneği bugün için Nijerya'dır. Sömürgeci Avrupa devletlerinin çizdiği sınırlara göre modern uluslar yaratma güç bir iş olarak kabul edilmelidir. Sömürgeci devletler, bazı feodal unsurlarla işbirliği halinde, bu güçlüklerden faydalanmağa çalışmaktadırlar. Günümüzde önem kazanmakta olan Nijerya örneğinde de görülebileceği gibi, kabileler-arası mücadeleye son vererek tek bir ulusal devlet kurmak kolay bir şey değildir. Bu gelişim ülkenin ekonomik gelişmesi, tek bir iç pazar kurulması ve Afrika ülkeleri arasında iş bölümü gibi hususlardan ayrı olarak düşünülemez. Gene Nijerya'ya bakacak olursak, bu devletin Afrika ülkeleriyle yaptığı ticaret bütün dış ticaretinin % 1-2,5'ünü teşkil etmektedir. İhracatının çok büyük bir kısmı Amerika ve Batı Avrupa'ya gitmektedir. Bu ülkelerin işbirliğini ve Afrika bütünlüğünü zayıflatan her eğilim tarihsel gelişme içinde gerici olarak kabul edilmelidir. Sayıları 8 milyonu bulan İbo ulusundan ayrı bir Biafra Cumhuriyeti kurmak isteyen Doğu Nijerya ileri gelenlerinin bu istekleri ilk bakışta haklı görünebilirse de, Nijerya'nın bölünmesine ve Batılı sömürgeciler tarafından daha kolay denetlenmesine yol açacağından olumlu değildir. İbo ulusunun kuzeydeki feodal Housa toplumu tarafından saldırıya uğradığı hatırlanabilirse de, kuzeyde sa-

dece bir avuç feodal unsura karşılık, Hausa topluluğunun büyük bir kısmının gene feodal beyler tarafından sömürüldüğü de bir gerçektir.

Diğer yandan, Yeni Afrika'nın büyük kapitalist devletlerin yardımını olmadan fakirlik ve cehaletten kurtulamayacağına dair kanı bir yeni sömüngencilik tuzakı olarak belirlemektedir. Hele bazı Afrikalı ileri gelenlerin bu yoldaki beyanları çok yanlıştır. Örneğin, Kenya İktisadî Plânlama ve Gelişme Bakanı Tom Mboya *Africa Report* adlı Amerika'da yayınlanan bir derginin Mart 1967 tarihli sayısında «Durgunluktan Kurtulma» başlıklı yazısında bu yolda kanılar ileri sörmüştür. Mboya Afrika ülkelerinin yabancılardan medet ummalarının sonu gelmeyeceğini söyleyerek sömürgeci Batılıların görüşlerini tekrarlamaktan ileri gidememiştir.

Amerika, 24 Şubat 1966'da Başkan Nkrumah dış gezideyken Gana'da iktidarı ele alan generalleri ekonominin devlet sektörünün özel teşebbüse dönmesine ikna etmiş, Gana «dış yardım»a git-tikçe ihtiyaç duyacak duruma getirilmiştir. Daha yakın zamanlara kadar Afrika'da anti-emperyalist cephede en ön safta yer alan Gana, askerî hükümet temsilcilerinin Aralık 1967'de Amerika'yı ziyaretinden sonra kapılarını yabancı nüfusuna daha fazla açmıştır. Diğer yandan, bu gelişmelere Gana yöneticileri içinde bile karşı duranlar çıkmakta, örneğin 1966 askerî darbesine katılan General Afrifa iktidarın sivil hükûmete devri gerektiğini bugün açıkça söylemektedir.

Bundan başka 1967 Güzünde Angola Kurtuluş Halk Hareketi, karargâhını Brazzaville (Kongo)'dan Portekizlerden kurtarılmış Angola topraklarının bir kesimine taşıdı. Salazar diktatoryasının Amerika, Batı Almanya, Güney Afrika ve Güney Rodezya gibi devletlerce desteklenmesine rağmen, Angolalı yurtseverlerin bu başarısı sömürgeciliğin daha da gerilemekte olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Ekim 1967'de Gine Demokrat Partisi Sekizinci Kongresini yapmıştır. Bu kongrenin başarısı bütün Afrika kurtuluş hareketleri bakımından önemlidir. Afrika birliği adına konuşan Gineliler bütün kıt'anın anti-emperyalist bir plâtförmda birleşmesi gerektiğine dikkati çekerek diğer halkların iç işlerine yapılan emperyalist müdahaleleri kınamışlar, Portekiz Ginesi, Angola, Mozambik, Güney Rodezya ve Güney Afrika Cumhuriyeti halklarının özgürlük mücadelesini desteklediklerini bir kere daha açıklamışlardır.

Bu olumlu gelişmeler emperyalizme karşı mücadele eden eski sömürge halklarının birkaç yıl önce kurdukları Asya-Afrika Bir-

liği'nin hedeflerine uymaktadır. Bu birlik bölgesel bir hareket değildir; emperyalizme karşı bütün ilerici güçlerin mücadelesine sıkı sıkıya bağlıdır. Asya-Afrika Dayanışma Örgütüne yetmiş-beşten fazla siyasî parti, komite ve diğer kamu örgütü dahildir. Ayrıca, Şubat 1968'de Afrika Birliği Teşkilâtı Bakanlar Kurulu Addis Ababa'da toplanarak emperyalist saldırıları, özellikle İsrail'in Arap ülkelerine karşı giriştiği saldırıyı kınayan kararlar almıştır. Afrika halklarının istek ve ideallerini yansıtan bu örgütün başarıları yanında başarısızlıkları da olmuştur. Yalnız, bu başarısızlıkların nedeni, Batılı sömürgecilerin iddia ettikleri gibi, örgütün kendinde değil, her türlü yola başvuran emperyalist güçlerin tek tek Afrika ülkeleri üstünde baskı yapmasındandır. Eski sömürgecilikten tam olarak kurtulma, yeni sömürgecilik kapılarını kapama, Güney Afrika, Rodezya ve Portekiz sömürgeleri halklarını kurtarma gibi önemli Afrika sorunlarında sömürgeciler ve ırkçılar birlikte hareket etmektedirler. Hattâ, batı Afrika ülkeleri bile ırk ayrımı (*apartheid*) politikaşı güden Güney Afrika Cumhuriyetiyle ilişki kurmağa zorlanmaktadır. Örneğin, Malawi, Güney Afrika ile diplomatik ve ticarî ilişkiler kurmuştur. A.B.D. Senatosu Bankacılık ve Para Komitesi adına Afrika ülkelerini dolaşan Senatör Brooke da Ocak 1968'de Afrika devletlerinin kaynaklarını ve ekonomik imkânlarını sağlamak amacıyla geniş bir gezi faaliyetine başkanlık etmiştir.

Afrika'daki bu gelişmeler yanında Asya kıt'asında da güçlü anti-emperyalist akımların var olduğu bilinmektedir. Bunlardan Vietnam savaşı en önemlisidir. Burada, önce ekonomik alanda Hindistan'da yapılan bir toplantının üstünde durmak gerekmektedir. İkinci Birleşmiş Milletler Ticaret ve Gelişme Konferansı 1 Şubat 1968'de Delhi'de açıldı. Bu önemli uluslararası toplantıya 130 ülkeden temsilci katıldı. İlk toplantı 1964'de Cenevre'de olmuştu. Gelişmemiş ülkelerin ekonomik bakımdan ilerlemeleri dünya ticareti için, tabii, çok önemlidir. Siyasal bağımsızlıklarını kazanmış olan ülkelerin ekonomik bağımsızlıklarını da kazanıp ekonomik geriliklerini yok etmedikçe, siyasal bağımsızlıklarını bile korumakta güçlük çecekleri açıktır. Gelişmemiş ülkelerin ekonomik durumu daha çok dünya pazarı ile olan ilişkisiyle saptanmaktadır. Genç devletlerin dünya kapitalist pazarındaki ticaret payı artmamakta, hattâ gittikçe azalmaktadır. Dünya ihracat oranı 1950'de % 31 iken bu rakkam 1966'da % 19'a inmiştir. Dünya kapitalist pazarının uygunsuz ticaret koşulları, ticareti ham maddeye dayanan Asya, Afrika ve Lâtin Amerikan ülkelerinin ekonomik

gelişmesini engellemektedir. Gelişmemiş ülkeler ham madde fiyatlarındaki düşme ve mââmûl madde fiyatlarındaki artıştan da zarar görmektedirler. Mââmûl madde fiyatlarına 1960'da 101 (1958 : 100) densesek, 1967'de bu rakamı 109 olmuşken, gelişmemiş ülkelerin ham maddeleri aynı yıllar için 94'ten 92'ye düşmüştür. Birleşmiş Milletler ekonomi uzmanları gelişmemiş ülkelerin kaybını 2.200.000.000 dolar olarak hesaplamışlardır. Bu durumu düzeltmeğe yarayacak uluslararası emtia anlaşmaları, başta Amerikan tekelleri olmak üzere, Batı ülkeleri tarafından baltalanmaktadır. Bu durumda, gelişmemiş ülkeler ihracat hacmini arttırsalar bile fiyat düşüklüğünden ötürü, ihracat fiyatları yükselmemektedir. Kapitalist ülkelerden «yardım» ve yatırım adı altında yapılan müdahaleler bu devletlerin hiçbir sorununu çözecek nitelikte değildir. Gelişmemiş ülkelerin ödedikleri kredi, borç, taksit, faiz ve transfer edilen kârlar yoluyla dışarı akan para yatırımlar şeklinde giren paralardan daha fazladır.

Dış ticaretin genç devletler için önemi 1964 Cenevre Konferansında da belirtilmişti. O günden bugüne, Gümrükler ve Ticaret Genel Anlaşması'nın (GATT) gelişmemiş ülkeler yararına bazı tüzük değişiklikleri yapacağı söylendiyse de, görüşmeler devam ederken, asıl meselenin kapitalist devletlerin «etki alanı» üstünde anlaşıp anlaşmamalarıyla ilgili olduğu belirdi. Delhi'deki toplantıda da Batı devletlerinin temsilcileri 70 devletin toplandığı GATT'ın üstünlüğünü ileri sürmeleri ve bulunacak çözüm yollarının Batılı devletlerce onaylanmasını bağlı kalacağını söylemeleri kapitalist devletlerin tutumunu ortaya koydu. Bu devletler önceden de olduğu gibi, gelişmemiş ülkeleri kendi tekeli ekonomilerinin bir tamamlayıcısı olarak görmektedirler. Kapitalist ülkelerin ham ve mââmûl maddeler için kabul ettiği değişik gümrükler bu yeni sömürgeciliğin iyi bir örneğidir. Ham ve mââmûl maddelere konan ortaklama gümrük şöyledir : Pamuk ve yün, ham maddesine % 0, mââmûl maddesine % 20,5 gümrük; hind keneviri, ham maddesine % 0, mââmûl maddesine % 21,5; kakao, ham maddesine % 5,5, mââmûl maddesine % 20,5 gümrük. Yâni, gelişmemiş devletlerden herhangi biri ihraç için herhangi bir mââmûl madde yapar duruma gelir gelmez, kapitalist dünya önüne yüksek gümrük duvarları çekmektedir. Son iki yıldır, Amerika gelişmemiş, ülkelerin çıkarlarına taban tabana zıt bazı tedbirler almıştır. Kendindeki üretim fazlası çinko ve kauçuk gibi stratejik maddeleri damping gibi piyasaya sürmesi bu maddeleri üreten devletlerin ciddî protestolarına sebep oldu. Pamuk üreticilerine devlet yardımı yapıp pamuk fiyatlarını

düşürme politikası da on-bir Lâtin Amerikan ülkesinin ortak protestosunu doğurmuştu. Gelişmemiş ülkelerin Avrupa Ekonomik Topluluğunun (Ortak Pazar) gümrük duvarlarını yıkmaya girişimleri olumlu sonuçlar vermemiştir. Ortak Pazar ile ilişiği olan on-sekiz Afrika ülkesi bu ilişkidenden sadece Batı'nın kazançlı çıktığı sonucuna varmaktadır.

Asya'nın diğer bölgelerinde emperyalizm, sömürü mücadelesini devam ettirmiştir. Örneğin, Endonezya Amerikan tekellerinin büyük yatırımları ve çıkarları olan bir ülkedir. Geçen yıllarda yabancı sermaye çevreleri parçalayıcı isyanları, terörist hareketlerini ve tüm gerici güçleri desteklemişlerdir. Endonezya'da, bazılarının belirttiğine göre, 1957-1958 Sumatra karşı-devrim harekâtında bile Amerikan petrol şirketlerinin mâlî yardımları olmuştur. Endonezya Hükûmeti'nin gerek bağlantısızları destekleyen ve zaman zaman onlara önderlik eden dış politikası, gerekse yabancı sermayeye karşı takındığı tavır Anglo-Felemenk Kumpanyası ve Amerikan Stanvac Kumpanyasının yurt dışına sürülmelerine yol açıyordu. Ekim 1967'de Endonezya'ya giden John Rockefeller III Başkan Suharto ile buluşarak yabancı petrol şirketlerinin talihini değiştirmeyi başarmıştır. Yeni kabul edilen yabancı sermaye kanunu sayesinde Jakarta'ya her hafta yeni bir bankerler ya da iş-adamları grubu gelmektedir. Bundan başka, Endonezya'da kanunî büyük partilerden biri olan Milliyetçi Parti ortadan kaldırılmak üzeredir. Bu partinin Sumatra, Cava ve Güney Sulavesi (Selebes) adalarında faaliyeti durdurulmuş, yetkiler buralardaki askerî otoritelere terk edilmiştir. Kırk yıl önce kurulmuş olan Endonezya Milliyetçi Partisi Hollandalı sömürgecilere karşı mücadelede yararları görülmüş bir örgüttü. Bu parti eski Başkan Sukarno'yu tekrar iktidara getirmeğe çalışmakla itham edilmektedir.

A.B.D. Laos'u da Vietnam'daki saldırgan savaşında yeni bir basamak noktası olarak kullanmak, bu ülkedeki ulusal kurtuluş hareketini de ezerek Laos topraklarını da Güney-Doğu Asya'daki Amerikan siyasetinin bir sıçrama tahtası durumuna indirgemeyi istemektedir. Pentagon Laoslu yurtseverlere karşı, B-52 stratejik bombardıman uçakları da dahil olmak üzere, modern jetler kullanmış ve Laos halkına karşı Vietnam'daki savaşa paralel olarak ilân edilmemiş bir savaş yürütmüştür. Laos'daki Amerikan askerî personeli 3.500 kişiye çıkartılmıştır. Amerika bağlantısız Kambodja'ya karşı da kışkırtıcı bir kampanya içindedir. Amerikan resmî ağızları Kambodja kıyılarının ablokaya alınmasından ülkeye doğrudan doğruya kuvvet sevk edilmesine kadar türlü tekliflerde bu-

lunmaktadırlar. Kambodya Devlet Başkanı Norodom Sihanouk ise, bu saldırgan tasarılar karşısında Kambodya halkının ülkenin egemenliğini savunmağa kararlı olduğunu açıklamıştır. Tayland'a 1962'de eski Başbakan Sarit Tanarat'ın davetiyle kabul edilen 5.000 Amerikan askerinin 43.000'e yükeltilmiş olması sözkonusu Büyük Devletin bu bölgedeki tasavvurlarını açıklayan başka bir kanıttır.

Amerika'nın Uzak Doğu ve Pasifik'teki son iki yıl içindeki bazı girişimleri gittikçe önem kazanmaktadır. Washington Vietnam'da sürdürmekte olduğu lhaksız savaşın maddî ve manevî yükünün bir kısmını Uzak Doğu'daki müttefiklerinin omuzlarına yüklemek istemektedir. Bunların başında Japonya ve Avustralya gelmektedir. Japon Başbakanı Eisaku Seto'nun Ekim 1967'de Avustralya'yı ziyaret ederek eski Başbakan Holt ile görüşmesi bizzat Avustralya basını tarafından bu yolda yorumlanmıştı. Görüşmede Canberra-Tokyo askerî ittifaklarının ve Güney Kore, Taiwan (Formoza) ve Güney Vietnam'daki rejimlere destek olma sorununun ele alındığı tahmin edilmektedir.

Başbakan Sato 12 Kasım 1967'de «Okinawa Adasının iadesi için» görüşmeler yapmak amacıyla Washington'a da gitmiştir. Bu adanın iadesine karşılık olarak Japonya'dan bazı önemli ödünler istendiği genellikle kabul edilmektedir. Japon egemen çevrelerinin çabaları Okinawa'nın Japonya'ya iadesiyle Japon toprakları üstünde nükleer silâhların yerleştirilmesinin birbirine bağlı olduğu kanısını uyandırmaktır. Okinawa Amerikan askerî kişilerinin tam hareket serbestisi olduğu tek üstür. Amerika Japonya'ya ancak Japon Hükûmeti'ne «önce danıştıktan sonra» nükleer silâhlar sokabilir. O zaman, Amerika-Japonya temasları sadece Okinawa'yı iade etmek için değil, bütün Japonya'yı Okinawa'ya benzetmek, yani Amerikan atom üsleri haline sokmak için yapılmış olmaktadır. Bu değişiklik eski bir Japon toprağını sahibine geri vermek isteğinden doğmamakta olup, Amerikan Savunma Bakanlığının değişen stratejisiyle ilgilidir. Amerika nükleer silâhlarını toprağa bağlı olmaksızın çıkarıp suda yüzen üslere yerleştirme eğilimindedir. Bundan ötürü ilerde Amerika için roketlerle donanmış su-üstü gemileri ve atom denizaltılarını bütün Japon limânlarına sokabilmek, sadece Okinawa'da üslere sahip olmaktan daha önemli olmaktadır. İkinci olarak, Amerika Japonya'ya Asya'da yeni bir rol vermek de istemektedir. Eylül 1967'de Japon Dış İşleri Bakanı Miki Amerikan Dış İşleri Bakanı Rusk' ile buluştuğu zaman, Okinawa Güney Kore ve Taiwan gibi Amerika'nın Uzak Doğu müttefiklerine yakın askerî bir üs olduktan başka Vietnam savaşında da işe yaradığından,

sadece Japon-Amerikan ilişkilerini ilgilendiren bir sorun olmadığı belirtilmiş ve Japonya'dan Güney Kore, Taiwan ve Güney Vietnam da dahil olmak üzere, Uzak Doğu'nun «savunması»nda siyasal sorumluluk yüklenmesi istenmişti. Bu koşullar altında Amerika'nın Japonya ile 1951'de yaptığı ve 1961'de yenilediği «Güvenlik Andlaşması»nı A.B.D., Japonya, Güney Kore ve Taiwan'ı da içine alan yeni bir kollektif askerî sistem haline getirmek istediği anlaşılmaktadır. Japon-Amerikan Güvenlik Andlaşması 1970'de sona ermektedir. Japon Hükûmeti andlaşmayı yenileyebilmek için Japon kamu oyunu hazırlama çabası içindedir. Japonya'da yayınlanan burjuva *Asahi* gazetesi bile Amerika'nın Japonya'yı Uzak Doğu'daki nükleer stratejisinin içine çekmekte olduğunu yazmaktadır. Atomla mücehhez Yedinci Amerikan Filosunun 1968 yılı başında Japon Sasebo limanına gelmesi birçok siyasî parti, sendika, gençlik örgütü ve sair dernek temsilci ve üyelerini bu limâna çekerek protestolara sebep olmuştur.

Diğer yandan, Avustralya Başbakanı Holt'un ölümü dolayısıyla yapılacak törende bulunmak üzere Canberra'ya geldiğini söyleyen A.B.D. Başkanı Johnson burada bulunduğu süre içinde yeni Avustralya Başbakanı McEwen ile görüştüğünden başka, Yeni Zelânda Başbakanı Holyooke, Güney Kore Başkanı Çung Hi Park, Güney Vietnam'ın kukla Başkanı Nguyen Van Thieu, Tayland Başbakanı Thanom Kittikaçorn ve Filipinler Cumhurbaşkanı Markos ile de toplantılar yapmıştır. Bu toplantılar ve Başkan Johnson'un törene 400 kişilik bir yardımcı grubu ile katılması Holt'un ölümünün bir vesile olduğunu ve ziyaretin asıl amacının adı geçen ülkeleri Güney Vietnam'a daha fazla askerî yardıma sevk etmek olduğu düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Avustralya'nın Vietnam toprağında bulundurduğu 6.300 askerini Amerika az bulmaktadır. 1967-1968 yılında Avustralya'nın savaş giderleri % 18 artmıştır. Yalnız Vietnam giderlerinde ise % 40'lık bir artış olmuştur. Diğer yandan, Avustralya İşçi Partisinin Ağustos 1967 tarihli Genel Kurulunda kabul edilen «Vietnam Bildirisi» Vietnam'daki emperyalist saldırıyı kınamaktadır.

III. ORTA DOĞU

Orta Doğu'ya gelince : Geçen iki yılda Orta Doğu bölgesinin iki önemli olayı Yunanistan'daki askerî rejimdeki gelişmeler ve İsrail'in Arab komşularına saldırısıdır. Yunan Kralı kendisi ile yaşlı Papandreu arasındaki çekişmeyi demokratik bir ortam için-

de Papandreu'nun kazanacağını anlayınca, tahtını hangi koşullar altında olursa olsun, kazanmak çabası içinde 21 Nisan 1965 cuntasına karşı koymamış ve sonra da onunla işbirliği yapmıştı. Anglo-Amerikan basınında bir ilerici rolü atfedilen kral Parlâmentoda ve halkın çoğunluğunda desteği olan ve Krallığı kaldıracağını söyleyen Papandreu hükûmetini uzaklaştırmak ve böylece askerî bir cuntaya yol açmakla demokrasi hakkında ne düşündüğünü çoktan ortaya koymuştu. Aralık 1967 krizinde kralı destekler görünen Amerika da, Yunanistan'da seçimler yapıp solun, çoğunluğun oylarına dayanarak demokratik yoldan iktidara geleceğini anlayınca, bir faşist cuntayı destekleyip Anayasanın da ortadan kaldırılmasına göz yummuştu. Kralın da, cuntanın da halkın dışında, aynı kuvvetin değişik kolları olup ikisinin de dış destekle ayakta durabildikleri malûmdur. Diğer yandan, Papandreu'nun partisi de bir burjuva partisidir. Ancak krallığa ve Amerika'ya karşı olmakla burjuva partiler yelpazesinde ileri kanadı temsil etmektedir. Papandreu da, aslında, burjuvaziyi temsil etmekteyse de, solun desteğine kavuşmuş olması, ona karşı yapılan hareketi sola karşı bir hareket olarak nitелеmek zorunluluğunu doğurmaktadır.

Yunanistan'da bugünkü askerî cunta ise bu devletin de imzalamış olduğu İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde yer alan ve genellikle kabul edilmiş olan ölçüleri çiğneyerek, kısa zamanda en basit insanlık ilkelerini hiçe saymakla şöhret yapmıştır. Cunta demokrat eğilimli Yunan yurttaşlarına yaptığı baskıyı şiddetlendirmektedir. 1968 başında yeni yıl dolayısıyla Yunan diktatoryasının «af» ilânı halkı yanıltmak için bir taktik olarak düşünülmüş, siyasî tutuklulara uygulanacağı söylenen «af» gerçekleşmediği gibi yeni tutuklamalar da yapılmıştır. Kısa bir süre içinde, içte ve dışta antipatik olan cuntaya karşı Vlahu, Kanellopulos, Garufalias, Stefanopulos, hattâ Karamanlis gibi tanınmış sağcılar da cephe almağa başlamışlar ve katıksız bir faşizm karşısında kaldıklarını anlamışlardır. Onlara göre, Cuntanın iktidardan düşmesi mukadder olduğu kabul edilirse, bu darbeyi gene gerici bir kuvvet, kilisenin de desteğinde olan saray yapmalı, siyasî partiler ve ilerici güçler işe karışmamalıydı. Yunanistan'ı bir iç savaş eşğine ve Kralın ülkeyi terkine kadar getiren olaylar esas itibariyle faşist ve aristokrat eğilimleri güçlerin kendi aralarındaki iktidarı paylaşama kavgasından ibarettir. Amerika, başta olmak üzere, Batı dünyası da bu kral ya da Albaylar şıklarından herhangi birini kolayca destekleyebilmektedir. Fakat cuntanın halk tarafından hiç tutulmadığını anlayan Batı bu defa cuntayı gene kendi adamlarına

devirterek sahte bir demokrasi savunucusu olma sevdasındadır. Vietnam'da Diem'in yabancılar tarafından önce iktidara getirilip gene aynı ellerle sonra öldürülmesi gibi, Yunanistan'da da demokratik halk kuvvetlerinden önce davranılıp cunta düşürülmek istenmiştir. Oysa Kral da, cunta da Yunanistan'daki etkilerini uzun vâdede yitirecekler, dış kuvvetler belki bir süre daha aynı sınıfın egemenliğini sürdürebilmek için başka bir-iki yol daha deneyecek, fakat Yunan halkı demokratik yoldan müdahalesini herhalde ergeç yapacaktır. Türkiye'nin de komşu Yunanistan'da saraydan ve bir albaylar cuntasından gelecek faşizme karşı bir halk direnmesi karşısındaki tavrını saptaması uzun vâdeli bir görüş olacaktır kanısındayız.

İsrail, emperyalist devletlerin desteğiyle 5 Haziran 1967'de komşu Arap ülkelerine saldırmıştır. Saldırının ardındaki desteğin amacı Arap ülkelerindeki ilerici rejimleri iktidardan devirmektir. Ulusal kurtuluş hareketlerinin sonunda kurulmuş olan bu rejimler Orta Doğu'daki yabancı tekellerini tehdit ediyor ve yeni sömürgecilik siyasetinin uygulanmasını zorlaştırıyorlardı. Beyrut'da yayınlanan haftalık burjuva *El-Havadis* dergisi bile Şubat 1968 sonunda yayınlanan bir nüshasında «Amerikan egemen çevreleri, İsrail kuvvetlerinin işgal edilen Arap topraklarından çıkarılması karşılığında İsrail'le barış yapmağa râzı olacak Sağ-kanat gerici rejimleri Mısır, Suriye, Cezayir ve Irak'ta iktidara getirmeğe çalışmaktadır» demektedir.

Arap devletleri İsrail ile iş yapan yabancı şirketlere kapılarını kapatmış, Arap ülkelerinden geçecek uçaklara İsrail'e uğramalarını söylemiş ve Süveyş Kanalı ile Akaba Körfezi arasındaki Arap egemenliği İsrail aleyhine kullanılmıştı. 1965 saldırısında Şarm el şeyh'i de ele geçiren İsrail, Akaba Geçidini açmış, körfezin kuzeyinde ve Recef'in güney ucunda bulunan Heylat limânıyla da Asya ve Afrika pazarıyla olan ilişkilerini geliştirmişti. İsrail'in Sina'dan geri çekilip yerini Birleşmiş Milletler kuvvetlerine bırakmasıyla bu boğaz gene açık kalmış, fakat Birleşik Arap Cumhuriyetinin (Mısır) Mayıs 1967'de B.M. askerlerinin geri çekilmesini istemesiyle Şarm el-Şeyh'e dönen Araplar 1949-1965 kapalılık rejimini yeniden uygulamaya başlamışlar ve buhran gelişmiştir.

İsrail'in bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü korumak, ya da Akaba Körfezini açmak gibi mâsum gösterilebilecek hedeflerin ardında, aynı zamanda, emperyalizmin nüfuz politikası ve kurtuluş hareketlerini durdurma çabası yatmaktadır. Amerika bu buhranda

her ne kadar tarafsız olduğunu ilân etmişse de, tarafsızlığın kuvvetli olana yaradığı mâlûmdur. (A.B.D. 1935'de Faşist İtalya-Habeşistan Savaşı ile 1937'de İspanyol İç Savaşında da tarafsızlığını ilân etmiş ve bu tutumundan her ikisinde de faşizm yararlanmıştı.) Bu arada, gene Batı, Akaba Geçidini «denizci devletler»in zorlaması gibi Çin ve Çin-Hindindeki On-Dokuzuncu Yüzyıl emperyalizmini hatırlatan son derece tehlikeli tekliflerde bulunmuş, fakat İsrail'in elde ettiği zaferin çabukluğu bu yola hâcet bırakmamıştır. Hem içte millîleştirmelere gitmek yoluyla, hem de dışta endüstrileşmiş büyük devletlerin emellerine hizmet etmeyen tarafsız bir siyaset uygulamak suretiyle Batılıların birçok tasarılarını bozan Başkan Nâsır, iktidardan düşürülmek istenen önder durumundadır. Nâsır, 1957'de, «Barclay's» ve «Credit Lyonnais» de dahil olmak üzere, bütün İngiliz ve Fransız bankalarının Mısır Bankalarına satılmasını şart koştu. İki yıl sonra «Bank Mısır» ve «Mısır Ulusal Bankası»nı devletleştirdi, Haziran-Temmuz 1961'de seri kanunlarla pamuk ihracat firmalarını, diğer bankaları, sigorta şirketlerini ve 275 endüstri şirketini devletleştirdi ve azamî toprak sahipliğini 100 feddana (1 feddan : 1.038 hektar) indirdi. Yeni bir vergi sistemiyle Mısır'daki azamî yıllık geliri 5.000 Mısır 'pound'unda dondurdu ve hiç kimsenin şirketlerdeki payının 10.000 Mısır 'pound'unu geçemeyeceğini ilân etti. Birleşik Arap Cumhuriyetinin dış politikası da emperyalizme yardımcı olacak nitelikte değildi. Afrika Birliği Teşkilâtının toplantılarına topraklarını açmış, Afrika'da Sekou Toure ve Nkrumah gibi tam bağımsızlık yanlısı önderlerle birlikte hareket etmiş, Çombe hükûmetine karşı Kongo âsilerine yardım etmiş, Portekiz emperyalistlerine karşı Angola'da âsi Holden Roberto hükûmetini tanımış ve Süveyş Kanalını devletleştirmişti. Böyle bir iç ve dış politikayı uygulayan bir hükûmeti bundan zarar görenlerin yıkmaya çalışacakları akla gelmelidir.

İsrail'in çabuk başarısı Amerika'nın daha çıplak müdahalesini gereksiz kılmış, böylece Doğu bloku da kesin kararlara zorlanmış ve savaş bölgesel olarak kalmıştır. Yoksa, Türkiye'yi ittifaklarına alan devletler kendi çıkarları ve başka topraklardaki kavgaları uğruna bizi felâketlere sürükleyebilirlerdi. Diğer yandan, düşürülmek istenen Nâsır bugün Arap milliyetçiliğini temsil ediyorsa da, Arap milliyetçiliğinin hepsi demek değildir. Orta Doğu'da Batı emperyalizminin düşmanı sadece bir tek kişi değil, 1916 Sykes-Picot Andlaşmaları ile parçalara bölünen, 1918 Clemenceau-Lloyd George Andlaşmasıyla parçalanma rötüşleri tamamlanan, daha sonra Arap önderlerine ayrı ayrı yapılan çelişik vaadlerle biri-

birilerine düşürülen, mandacı King-Crane heyetinin bağımsızlık vaadleriyle oyalanan, Kahire ve San Remo Konferanslarında Batılılarca aldatılıp bütün zenginliklerine el konan Arap ulusudur. Bugün, İsrail komşu Arap ülkelerinden aldığı toprakları elinde tutmakta devam etmektedir. Uluslararası bir su ve ticaret yolu olan Süveyş Kanalı bir cephe hattı durumuna indirgenmiştir. 1.5 milyon Arap mültecisinin evi ve toprağı işgâl altındadır. Bu durum yeni bir patlamaya gebe dir. İsrail 5 Haziran 1967'den önceki sınırlarına çekilmek zorundadır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulunun 22 Kasım 1967 tarihli kararına da riayet edilmeli, İsrail kuvvetleri bütün Arap topraklarından çekilmelidirler. Saldırı ve savaş yoluyla toprak kazanılamayacağı ortaya konmalıdır. 29 Şubat 1968'de, İsrail Dış İşleri Bakanlığı Sina yarımadası, Gaza bölgesi, Ürdün Nehri'nin batı kıyısı ve Suriye'deki Golan bölgesinin «bundan böyle düşman toprağı sayılmayacağını» açıkladı. İsrail bu sözleriyle ateş-kes çizgisini devlet sınırı durumuna sokmaktadır. Halbuki, B.M. Güvenlik Kurulu 22 Kasım 1967 tarihli kararında İsrail'in işgâl ettiği topraklardan çekilmesini istemiş ve savaş yoluyla toprak edinmenin kabul olunmayacağı ilkesine kararın başında yer vermişti. Kanımızca, 26 Kasım 1967'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulunda İsrail kuvvetlerinin işgâl ettikleri toprakları terketmelerini öngören karar Orta Doğu'da gerginliği azaltacak ilk etken adım olacaktır. Ürdün toprağını da ele geçiren İsrail Filistin ile ilgili B.M. kararına da uymalıdır.

Burada, Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin İsrail karşısındaki yenilgisi hakkında birkaç söz söylenebilir. Asker ve polis gibi zora dayanan bir devlet sistemi içinde askerî sorunlarda bile başarılı olamayan Kahire Hükûmeti yapısal bir zaafın tutsağı görünmektedir. Aldığı geniş çapta askerî yardıma rağmen, toplumsal, ekonomik ve siyasal sorunlar bir yana, askerî sorunlarda bile zayıf olduğu anlaşılan B.A.C.'nin bu büyük zaafı, kanımızca, halk kütlelerine ve bu halktan yana aydına dayanmamasıdır.

IV. LÂTİN AMERİKA

Amerika Lâtin Amerikan bölgesindeki hegemonyasını yeni yöntemlerle devam ettirmeğe çalışmaktadır. 2 Aralık 1923 tarihli Monroe Doktrinindenberi Amerika Birleşik Devletleri bu yirmi-üç devleti sömürme azmindedir. Önce, Amerika bu ülkelerin herbirini tek tip üretime mahkûm etmiştir. Brazilya ihracatının % 74'ü, Kolombiya'nın % 82'si, Haiti'nin % 63'ü ve Nikaragua'nın % 51'i

kahve, Bolivya'nın % 60'ı kalay, Şili'nin % 63'ü bakır, Kosta Rika'nın % 60'ı ve Honduras'ın % 75'i muz, Venezüela'nın % 95'i petrol ve Dominik Cumhuriyeti'nin % 60'ı şekerdir. Ortalama olarak, bütün Lâtin Amerika'da nüfusun % 5'i toprağın % 70'ine sahiptir. Kuzeydeki büyük komşu tutucu ve gerici Lâtin Amerikan iktidarlarını destekleyerek bu sistemin devamını sağlamakta ve gerekli gördüğünde de müdahaleden geri durmamaktadır. Yabancı parmağı yüzünden direnmeler, isyanlar ve karşı cuntalar birbirini kovalamış ve yalnız Bolivya'da son 142 yıl içinde 179 darbe olmuştur. Bunların çoğu Amerika'nın hiç değilse bilgisi dahilinde yapılmıştır.

Amerika bu kıt'adaki egemenliğini sürdürebilmek için bir yandan «İlerleme için İttifak» gibi demagojik sloganlar ileri sürerken, diğer davranışlarıyla asıl emellerini açığa vurmaktadır. Örneğin, uzun yıllardanberi Amerikan Birleşmiş Meyva Kumpanyasının bir meyva çiftliği gibi sömürdüğü Guatemala'da Exmibal Şirketi son olarak nikele ve Standart Petrol Şirketi de Peten bölgesindeki petrole el atmıştır. Bu denli ilişkilere karşı koyan yurtsever Guatemalalıları baskı altında tutmak için, 1968 başında siyasi partiler kapatılmış, ana hak ve özgürlükler yurttaşların elinden alınmıştır. Panama örneğine gelince: 1903'de bir kanal devleti olarak Amerikalılar tarafından kurulan Panama 1964'de tam bağımsızlık kazanabilmek için kan dökdüyse de, kanalla ilgili olarak tam üç yıl süren görüşmelerin sonucu açıklandığında kanalın Panamalılara gene geri verilmediği ve sadece İngilizce olarak hazırlanan andlaşma tasarıları ve son metne göre, Kanal bölgesinde Amerikan vesayetinde «bağımsız» ikinci bir devlet kurulması düşünüldüğü anlaşılmıştır. Bu duruma göre, Panama Lâtin Amerikan kıt'asında Amerikan genişlemesinde zoraki bir sıçrama tahtası rolünü oynamaya devam edecektir. Panama yurtseverleri Kanalın sahipliği sorununun plebisitle kararlaştırılmasını ve Birleşmiş Milletler'e de getirilmesini istemektedirler. Diğer yandan, Ekvator Hükûmeti, Ekim 1967'de Amerikan Büyükelçisini *persona non grata* ilân ederek memleketi terk etmesini istemiştir. Amerikan diplomatı Ekvator Cumhurbaşkanı Otto Arosemena Gomez'in Amerikan «yardım»ı hakkındaki sözlerini eleştirmiştir. Bu olay da Amerika'nın hâlâ Lâtin Amerikan ülkelerinin iç işlerine kamuoyu önünde karışmakta beis görmediğini ispatladığı kadar, Lâtin Amerikan ülkelerinin sabrının taşmakta olduğunu da göstermektedir.

Daha genel olarak, Lâtin Amerika şu oluşmalara sahne olmaktadır. Önce, Lâtin Amerikan halk hareketleri yeni, genç ve devrim-

ci önderler altında yeni bir gruplaşmaya doğru yöneliyorlar. Eski geleneksel örgüt ve faaliyetler yerine, kitleleri kendine bağlamağa başlayan Brazilya Popüler Hareket Partisi, Kolombiya Ulusal Kurtuluş Ordusu ve Venezüela FLN-FALN gibi kuruluşlar devrimci hareketleri birleştirme istidadındadır. Bu örgütler Lâtin Amerikan devrimini bir bütün olarak görmekte, emperyalizmi mümkün olduğu kadar geniş bir cephede mücadeleye davet etmektedirler. Lâtin Amerika'da bu mücadele Che Guevaranın Bolivya'da öldürülmesine rağmen yer yer silâhlı mücadele türüne de kaymıştır. Kendi topraklarında büyük iç sorunlarla çok yeni bir şekilde karşı karşıya kalan Batılı kapitalist devletler, dışta da bütün kıt'alarda bağımsızlığını korumağa kararlı uluslar ve halkların yeni mücadeleleriyle karşılaşmaktadırlar.